

## Ľubietová, slobodné kráľovské banské mesto

### Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1520_1553	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Ľubietová, slobodné kráľovské banské mesto	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1282 - 1885	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	72,000 bm (22 listín do roku 1526, 15 listín po roku 1526, 1160 úradných kníh a rukopisov, 96 registratúrnych pomôcok, 513 škatúl spisov)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Ľubietová slobodné kráľovské banské mesto	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Ľubietová - slobodné kráľovské banské mesto vznikla zo starej banskej osady v údolí rieky Hutná pod Ľubietovským Veprom a Hrbom. Mestské výsady dostala v roku 1379 od kráľa Ľudovíta I. Mesto sa stalo samosprávnou jednotkou na čele s voleným richtárom a mestskou radou. K výsadám mesta patrilo aj právo používať mestský erb (sv. Magdaléna s krčahom, sprevádzaná anjouovským a banským erbom). Prosperita a ekonomický rast Ľubietovej bol spätý hlavne s výskytom nerastného bohatstva a z banskej činnosti. Ľubietovská meď sa vyznačovala vysokým stupňom kvality. Okrem baníctva bola Ľubietová aj centrom remesiel. Najpočetnejšie boli zastúpení debnári, čižmári, krajčíri, kováči, zámočníci, murári a kožušníci. Banícky a remeselný charakter mesta bolo značne vidieť aj v stavebnej architektúre – remeselnícke domy aj s dielňami sa striedali s baníckymi jedno alebo dvoj domami z dreva, kameňa a tehly. V 18. storočí bol prestavaný pôvodne gotický rímskokatolícky kostol sv. Márie Magdalény. V roku 1807 bol postavený evanjelický kostol, v roku 1810 kaplnka sv. Jána	Dejiny správy pôvodcu

	<p>Nepomuckého. Ľubietovský mestský kaštieľ stál od polovice 16. storočia do roku 1894, kedy bol postavený nový obecný dom.</p> <p>Predstaviteľom mesta bol richtár. Spolu s prísaznými vykonával administratívnu a súdnu právomoc na území mesta. Richtár so zborom prísazných tvoril mestskú radu. Právomoc rady bola pomerne široká. Spravovala mesto, udržiavala poriadok, vykonávala právomoc sirotskej, poručníckej a živnostenskej vrchnosti, voči poddanským obciam aj zemepanskej vrchnosti. Spravovala majetok mesta a mestské hospodárstvo, vyrubovala a vyberala dane a miestne poplatky, vykonávala patronátne právo, prijímala občanov do zväzku mesta. Funkcia člena mestskej rady bola od 17. storočia doživotnou funkciou. Dôležitú úlohu v hospodárení mesta mali aj správcovia - správca mestského pivovaru, správca desiatkov, správca farského majetku, správca výčapu vína, správca mestských lesov a mestský strážmajster. Koncom 18. storočia sa tieto hospodárske funkcie sústredili okolo inšpektora mestského hospodárstva. Aj mestský kapitán, ktorý sa vyvinul z veliteľa mestskej ozbrojenej stráže, bol spravidla členom mestskej rady. Spravoval veci verejného poriadku, vynášal rozsudky v previneniach nižšieho stupňa, ťažšie priestupky predkladal pred mestskú radu. Úradným funkcionárom s vyšším vzdelaním bol notár, tiež svoju funkciu vykonával ako životné povolanie. Mal na starosti všetky kancelárske práce, viedol zápisnice, staral sa o mestský archív, strážil mestské výsadné listiny a zastupoval mesto v súdnych sporoch. A ešte z ďalších mestských funkcionárov možno spomenúť pokladníka domácej pokladnice, vyberača daní, sirotského kurátora, mestského lekára a pôrodnú asistentku. Mešťanstvo zastupoval zastupiteľský zbor nazývaný tiež volená obec. Išlo o akýsi prostredník medzi mestskou radou a mešťanmi. Voľby do orgánov mesta sa konali každoročne na Nový rok. Štátna správa v zásade nezasahovala do samosprávy, ale na konci 17. storočia, na príkaz Leopolda I., mesto vykonávalo reštauráciu už za prítomnosti kráľovského komisára. Postupne sa frekvencia konania reštaurácií znížila na každé dva až tri roky a od 19. storočia už bola nepravidelná a aj to len na priame nariadenie cisára.</p> <p>Počas revolučného roku 1848 bol v Ľubietovej vytvorený mestský stály výbor, ktorý zodpovedal volenej obci. V zmysle nového zákona o mestách (zákonný článok XXIII o slobodných kráľovských mestách) v máji 1848 prebehli v Ľubietovej voľby do 31-členného zboru poslancov, zemepanská právomoc nad Šajbou (dnešné Strelníky) a Povrazníkom bola zrušená. Po porážke revolúcie bolo mesto súčasťou provizórnej sústavy verejnej správy. Mešťanosta na čele mestského magistrátu bol vykonávateľom mestskej správy podľa pokynov slúžnovského úradu v Brezne, zodpovedal slúžnemu a mestskej obecnej rade. Ľubietová patrila po celú Bachovu éru medzi mestá s regulovaným magistrátom. Po oddelení súdnictva od verejnej správy na základe vyhlášky Ministra spravodlivosti č. 9225/IME z 2. novembra 1871 Ľubietová patrila pod Okresný súd v Brezne. Sirotské a opatrovnícke záležitosti mesto spravovalo</p>	
--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

		prostredníctvom stálej sirotskej stolice, ktorá pozostávala z predsedu a troch prísediacich. V roku 1886 stratila Ľubietová štatút mesta a v zmysle zákonného čl. XXII z roku 1886, na základe nariadenia Ministra vnútra č. 27262 z 23. mája 1886 a rozhodnutím minicipálneho zboru č. 216 zo 6. októbra 1886 bola preradená do kategórie veľkých obcí.	
3.2.3.	Archival history	So starostlivosťou o mestský archív súvisí funkcia notára. Notár sa spomína už v roku 1382. Predstavitelia mestskej správy v Ľubietovej mali záujem o vhodné a bezpečné uloženie písomností mestskeho archívu, o čom svedčí aj dobrý stav pomerne obsiahleho archívu. Vážnejšie škody utrpel v roku 1496 pri nájazde husitských vojsk do mesta a okolia. Mestská správa musela vtedy požiadať o vyhotovenie nových dokumentov svedčiacich o starých slobodách a výsadách. O archív sa staral notár aj v období zvýšenej starostlivosti štátnych orgánov o úschovu a spracovanie archívnych písomností za Jozefa II. V správe mestskej rady z roku 1787 sa spomína, že rada nedisponuje odborníkom – archivárom, ktorý by spracoval starší archívny materiál na požadovaný spôsob. Ani v neskorších rokoch sa nevyskytuje zmienka o archivárovi. K usporiadaniu písomností prikočila obecná správa až v poslednom desaťročí 19. storočia. Touto úlohou bol poverený bývalý dlhoročný mešťanosta Jozef Kmeť. Usporiadal skoro všetky písomnosti. Listinný materiál vyčlenil do osobitnej vecnej skupiny, knihy zoradil podľa sérií, spisy usporiadal a signoval numericko-chronologickým systémom. K takto usporiadaným písomnostiam vyhotovil repertoriá. Konečné spracovanie písomností sa realizovalo v Okresnom archíve v Banskej Bystrici. Fond usporiadal a zinventarizoval archivár Július Slaný. Písomnosti rozdelil do dvoch manipulačných období: na písomnosti obdobia feudalizmu (1282 – 1849) a na písomnosti rokov 1850 – 1885. Medzníkom sa stali revolučné roky 1848 – 1849. Listiny z rokov 1282 – 1792 sa ponechali v osobitnej skupine. Celá administratívna a súdna činnosť mestskeho samosprávneho orgánu sa odzrkadlila v administratívno – súdnych písomnosti obidvoch manipulačných období. Kompletná štruktúra písomností je uvedená v kapitole Spôsob usporiadania.	Dejiny archívneho fondu
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	Prvá časť fondu (písomnosti rokov 1282 – 1745) sa stala súčasťou Okresného archívu v Banskej Bystrici v roku 1952 - prírastkové číslo 38. Druhá časť (písomnosti rokov 1746 – 1885) bola umiestnená v miestnostiach evanjelického spolku v Ľubietovej. Do archívu prišla v roku 1976 - prírastkové číslo 217.	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	Výpovedná hodnota archívneho fondu z obsahového hľadiska je vysoká. Písomnosti disponujú množstvom informácií o právnych, politických, sociálnych, spoločenských, náboženských, kultúrnych a hospodárskych vzťahoch mesta, jeho obyvateľov a okolia. Zachovalé listiny, originály aj odpisy, sú bohatým prameňom poznatkov o povahe mestskej výsad nielen Ľubietovej ale aj ostatných stredoslovenských banských miest. Mestské protokoly poskytujú	Obsah a rozsah archívneho fondu

		ucelený obraz dejín mesta, vývoja mestskej správy, administratívnej aj súdnej činnosti samosprávneho orgánu. Je tu zastúpená problematika bojov s Turkami, povstanie Gabriela Bethlena a Františka Rákocziho II., ale aj obdobie revolučných rokov 1848 – 1849 a obdobie Bachovej éry. Spisy hospodárskeho charakteru vypovedajú o hospodárskom a ekonomickom vývoji mesta, o povahe a osudoch banského podnikania v meste a okolí. Obraz o hospodárení mesta a o vnútorných pomeroch miestneho podnikania približujú písomnosti účtovného charakteru.	
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	Z archívneho fondu neboli pri jeho spracúvaní vyradené žiadne písomnosti.	Vyrad'ovanie a hodnotenie
3.3.3.	Accruals	Archívny fond je uzatvorený. Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	<p>Archívny fond je usporiadaný do dvoch manipulačných období. Štruktúra usporiadania je nasledovná:</p> <p><b>1 Prvé manipulačné obdobie rokov 1282 – 1849</b></p> <p>1.1 Administratívno – súdne písomnosti</p> <p>1.1.1 Listiny</p> <p>1.1.2 Úradné knihy</p> <p>1.1.3 Spisový materiál</p> <p>1.1.3.1 Registratúrne pomôcky</p> <p>1.1.3.2 Spisy</p> <p>1.1.3.3 Súpisy obyvateľstva</p> <p>1.2 Účtovné písomnosti</p> <p>1.2.1 Domáca pokladnica</p> <p>1.2.1.1 Knihy</p> <p>1.2.1.2 Spisy</p> <p>1.2.2 Kontribučná pokladnica</p> <p>1.2.2.1 Knihy</p> <p>1.2.2.2 Spisy</p> <p>1.2.3 Poddanské obce – Šajba (Strelníky), Povrazník</p>	Spôsob usporiadania

		<p><b>2 Druhé manipulačné obdobie rokov 1850 – 1885</b></p> <p>2.1 Administratívne písomnosti</p> <p>2.1.1 Mestský zastupiteľský zbor</p> <p>2.1.1.1 Obecná rada</p> <p>2.1.1.1.1 Úradné knihy</p> <p>2.1.1.2 Mestská hospodárska komisia</p> <p>2.1.1.2.1 Úradné knihy</p> <p>2.1.2 Mestská rada</p> <p>2.1.2.1 Úradné knihy</p> <p>2.1.2.2 Prezidiálna agenda</p> <p>2.1.2.2.1 Registratúrne pomôcky</p> <p>2.1.2.2.2 Spisy</p> <p>2.1.2.3 Administratívna agenda</p> <p>2.1.2.3.1 Registratúrne pomôcky</p> <p>2.1.2.3.2 Spisy</p> <p>2.1.2.4 Agenda úradu mestského kapitána</p> <p>2.1.2.4.1 Úradné knihy</p> <p>2.1.2.4.2 Spisy</p> <p>2.2 Súdne písomnosti</p> <p>2.2.1 Registratúrne pomôcky</p> <p>2.2.2 Spisy</p> <p>2.3 Účtovné písomnosti</p> <p>2.3.1 Domáca pokladnica</p> <p>2.3.1.1 Úradné knihy</p> <p>2.3.1.2 Spisy</p> <p>2.3.2 Daňová pokladnica</p> <p>2.3.2.1 Úradné knihy</p> <p>2.3.2.2 Spisy</p> <p>2.4 Sirotská stolica</p>	
--	--	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

		<p>2.4.1 Administratívno – súdna agenda  2.4.1.1 Evidenčné listy  2.4.1.2 Registratúrne pomôcky  2.4.1.3 Spisy  2.4.2 Účtovná agenda</p> <p>2.5 Mestský chudobinec  2.5.1 Účtovná agenda</p> <p>2.6 Mapy a plány</p>	
3.4.1.	Conditions governing acces	prístupný	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	latinský, nemecký, slovenský	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	nepoškodený	Fyzický stav a technické požiadavky
3.4.5.	Finding aids	<p>K dispozícii je neelektronická pomôcka – inventár poskytovaná archívom v bádateľni na požiadanie:</p> <p>Okresný archív v Banskej Bystrici. Slaný Július: Archív mesta Ľubietovej 1282 – 1885. Banská Bystrica 1974. Inventár e. č. 1119.</p>	Vyhľadávacie pomôcky
3.5.1.	Existence and location	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky Štátny archív v Banskej Bystrici, Komenského 26,	Existencia

	of originals	974 01 Banská Bystrica	a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie je známe.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Obvodný notársky úrad v Ľubietovej – archívny fond ( <i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i> )	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publikation note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note		Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila PhDr. Monika Nagyová na základe evidenčného listu archívneho fondu a informácií obsiahnutých v archívnej pomôcke uvedenej v kapitole Vyhľadávacie pomôcky.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	16.11.2017	Dátum vyhotovenia opisu